

Gesti = ma rahwa

Kalender

ehf

Záht = ramat

1850

aasta peäle, párrast meie

Issanda Jeesuse Kristusse sündimist.

Sel-aastal on 365 páwa.

Tallinnas,

trükkitud Gresseli kirjadega.

Märkide selletaminne.

- Koor = ku,
 Essimenne werend.
 Täis = ku.
 Wiimne werend.
 p. parrast.
 p. l. parrast lounat.
 e. l. enne lounat.
 P. Pühha.

Der Druck dieses nur in den Ostseegouvernements abzusehenden Kalenders ist unter der Be-
 dingung gestattet, daß nach Beendigung desselben
 die vorgeschriebene Anzahl Exemplare an das
 Dorpat'sche Censur-Comité eingesandt werden.

Dorpat, den 27. September 1849.

Censor Samson.

Parrast meie kalli Issanda Jeesusse Kris- tusse sündimist, on tännawo aasta	1850
Parrast mailma lomist	5799
Parrast Tallinna üllesehbitamist . . .	631
Parrast Lutterusse õige usso ülleswõtmist	333
Parrast wanna katko	193
Parrast sedda, kui wäggi Pranburgi läks	172
Parrast sedda, kui Toompä põllend . . .	166
Parrast sure nälja hakkatust	155
Parrast teist katko	140
Parrast meie sure armolisse Keisri Herra ИЖАДЕУ ПУВЕДЪУЖЕ sündimist	54
Parrast sedda, kui ta hakkas wallitsema	25

Joulo / ja Wasila = päwa wahhel on:
 10 nädalat.

Januarius.

Neäri = ku.

Kristusse ümberleikamisest. Luk. 2, 21.		
1 Pühhap.	Neäri P. Aita Jummal!	● 0, 58' p. l.
2 Esmasp.	Abel, Set	Kange
3 Teisp.	Enof	külm
4 Keßnäd.	Metufala	selge
5 Neljap.	Simon	taewaga
6 Kede	3 Kuninga P.	on
7 Laup.	Julianus	odata.

Jesüs 12 aastat wanna. Luk. 2, 41.		
8 Pühhap.	1 P. p. 3 R. P.	Zuulsed
9 Esmasp.	Peatus	☽ 11, 15' e. l.
10 Teisp.	Paawli pääw	ilmad
11 Keßnäd.	Ewraim	lummesaddo
12 Neljap.	Rein	ja
13 Kede	Hilarius	tuisoga,
14 Laup.	Robert	pehmed

Pulmad Kana: linnas. Joann. 2, 1.		
15 Pühhap.	2 P. p. 3 R. P.	ilmad.
16 Esmasp.	Kisbert	☾ 2, 30' e. l.

Sel kuul on 31 päwa.

17 Teisp.	Tõnnikse pääw	Lummesaddo
18 Keßnäd.	Alfel	
19 Neljap.	Sara	ja
20 Kede	Bab. Sebast.	
21 Laup.	Neto	lummetuisk.
Peäliffust Kapernauma linnas. Matt. 8, 1.		
22 Pühhap.	3 P. p. 3 R. P.	Kange
23 Esmasp.	Lotta	☾ 2, 56' e. l.
24 Teisp.	Timoteus	
25 Keßnäd.	Paawli ümb.	
26 Neljap.	Polikarpus	külm.
27 Kede	Krisostom	
28 Laup.	Karel	

Kristus sunnib tuled. Matt. 8, 23.		
29 Pühhap.	4 P. p. 3 R. P.	Selge.
30 Esmasp.	Adelgund	
31 Teisp.	An	● 8, 7' e. l.

12mal selle ku päwal tõuseb päike kello pool 9, ja lähhab loja kello pool 4. Päaw on pilt 7 tundi, ja õ 17 tundi.

Vebruarius.

Küünla = ku.

1 Keskñäd.	Pirit	
2 Neljap.	Küünla pääw	Külmad
3 Kede	Hanna	ja
4 Laup.	Beronika	umbfed

Umbrohhust. Matt. 13, 24.

5 Pühhap.	5 P. p. 3 K. P.	päwad.
6 Esmasp.	Lora	
7 Zeisip.	Kikart	☽ 9, 50' p. l.
8 Keskñäd.	Salomon	Lummetuisf
9 Neljap.	Polli	kaunis
10 Kede	Kolastika	pakkase
11 Laup.	Edo	külma

Kristusfe ilmutamisfest. Matt. 17, 1.

12 Pühhap.	6 P. p. 3 K. P.	ilmadega.
13 Esmasp.	Elwine	
14 Zeisip.	Walentin	☾ I, 39' p. l.
15 Keskñäd.	Waustina	
16 Neljap.	Jusa	Umbfed

Sel kuul on tännawo 28 päwa.

17 Kede	Konstantia	ja
18 Laup.	Konfordia	külmad

Wina ; mäest. Matt. 20, 1.

19 Pühhap.	9 P. e. Kr. üll. P., Sim. Ap.	
20 Esmasp.	Egarius	päwad.
21 Zeisip.	Esaia	☾ 9, 34' p. l.
22 Keskñäd.	Peetri pääw	Lumme:
23 Neljap.	Mina	saddo
24 Kede	Maddise pääw	ja
25 Laup.	Wiktorius	tuisoga

Külwi ; mehhest. Luk. 8, 4.

26 Pühhap.	8 P. e. Kr. üll. P.	
27 Esmasp.	Leander	ilmad.
28 Zeisip.	Justus	

16mal selle ku päwal tõuseb päike kello 7, lähhab
loja kello 5. Pääw on 10, õ 14 tundi pikk.

Martius.

Paasto = ku.

1 Keßnäd.	Albinus	● 0, 56' e. l. Heitlikud ja
2 Neljap.	Medea	
3 Kede	Kadde	
4 Kaup.	Adrian	

Pimmedast tee äres. Luf. 18, 31.

5 Pühhap.	Paasto P.	kõlmad päwad.
6 Esmasp.	Kotwrid	
7 Zeisip.	Wastla pääw	
8 Keßnäd.	Tuhka pääw	
9 Neljap.	Põri pääw	☽ 5, 36' e. l.
10 Kede	Mikeus	Zuulfed
11 Kaup.	Konstantin	kõlmad

Kristust kiusatakse. Matt. 4, 1.

12 Pühhap.	1 P. Paastus	wihmased ilmad.
13 Esmasp.	Ernst	
14 Zeisip.	Sakarius	
15 Keßnäd.	Palwe pääw	Umbfed
16 Neljap.	Aleksander	☾ 1, 5' e. l.

Sel kuul on 31 päwa.

17 Kede	Truta	päwad,
18 Kaup.	Kabriel	wahhel

Kananea naesest. Matt. 15, 21.

19 Pühhap.	2 P. Paastus	jälle tuult.
20 Esmasp.	Olga	
21 Zeisip.	Pent	
22 Keßnäd.	Kawael	Wahhest
23 Neljap.	Tiits	☾ 5, 22' p. l.
24 Kede	Kasimir	wihma
25 Kaup.	Paast. Mar. p.	ja

Kristus aiab kurratid wälja. Luf. 11, 14.

26 Pühhap.	3 P. Paastus	wahhest lummefaddo ja tuisk.
27 Esmasp.	Kustaw	
28 Zeisip.	Kideon	
29 Keßnäd.	Kido	
30 Neljap.	Adonius	
31 Kede	Zetlaus	● 2, 25' p. l.

10mal selle ku päwal tõuseb päike kello 6, lähhab
loja kello 6. Pääw on 12, ja õ 12 tundi pikk.

Aprillis.

Jürri= ehk mahla=ku.

1Laup.	Karjalask. p.	
	5000 meest sõdetakse. Joann. 6, 1.	
2Pühhap.	4 P. Paastus	Kaunid
3Esmasp.	Werdinand	kewwade
4Teisp.	Ambrosius	ilmad.
5Keskäd.	Maksim	
6Neljap.	Kõlestin	Pilwsed
7Kede	Aron	☽ 11,46' e. l.
8Laup.	Liborius	päwad

Jesús kiwwidega wiisatud. Joann. 8, 46.

9Pühhap.	5 P. Paastus	ja
10Esmasp.	Esekiel	wihma,
11Teisp.	Leo	wahhest
12Keskäd.	Julius	lummesaddo.
13Neljap.	Justinus	
14Kede	Künni pääw	☽ 0,59' e. l.
15Laup.	Olimpia	

Kristusse siise sõitmisest. Matt. 21, 1.

16Pühhap. **6 P. Paastus**

Sel kuul on 30 päwa.

17Esmasp.	Rudolw	Nende
18Teisp.	Walerian	järrel
19Keskäd.	Simon	saab
20Neljap.	Suur Neljap.	wahhel
21Kede	Suur Kede	wihma
22Laup.	Kajus	☽ 2,24' p. l.

Kristusse illestoumisest. Mark. 16, 1.

23Pühhap.	Illestoum. P, Jürri p.	
24Esmasp.	2 Pühha	tulega tulla.
25Teisp.	3 Pühha, Markusse p.	
26Keskäd.	Esekiel	Heitlikud
27Neljap.	Anastasius	ja
28Kede	Witalis	pilwsed
29Laup.	Reimund	päwad.

Kinnipandud ukstest. Joann. 20, 19.

30Pühhap. **1 P. p. üll. P.** ☽ 0,47' e. l.

12mal selle ku päwal tõused päike kello pool 5, ja lähkäh loja kello pool 8. Pääw on pikk 15, ja õ 9 tundi.

Majus.

Meio = ehk leht = ku.

1 Esmasp.	Wolbri pääw	Pahhad
2 Teisp.	Sigismund	willud
3 Keßnäd.	† Leidminne	ilmad,
4 Neljap.	Tio	ja
5 Kede	Kottard	wihmased
6 Laup.	Susanna	☽ 5, 31' p. l.

Heast karjatfest. Joann. 10, 12.

7 Pühhap.	2 P. p. üll. P.	päwad.
8 Esmasp.	Laas	Taewas
9 Teisp.	Niggulas	lõbb
10 Keßnäd.	Kordian	felletama
11 Neljap.	Pankratius	ja
12 Kede	Henriette	hakkab
13 Laup.	Serwatius	illus sojad

Ärrifesse aia pärrast. Joann. 16, 16.

14 Pühhap.	3 P. p. üll. P.	☾ 1, 46' e. l.
15 Esmasp.	Sohwi	kewwade
16 Teisp.	Peregrinus	ilmad.

Sel kuul on 31 päwa.

17 Keßnäd.	Anton	
18 Neljap.	Erik	
19 Kede	Aggäus	Ullati
20 Laup.	Pil	illusad

Kristusse ärraminneisfest. Joann. 16, 5.		
21 Pühhap.	4 P. p. üll. P.	sojad
22 Esmasp.	Mili	☾ 5, 25' e. l.
23 Teisp.	Tesiderius	päwad.
24 Keßnäd.	Ester	
25 Neljap.	Urbanus	
26 Kede	Eduard	Wihmased
27 Laup.	Peet	ja

Sigest pallumisfest. Joann. 16, 23.		
28 Pühhap.	5 P. p. üll. P.	tuulsed
29 Esmasp.	Mart	☾ 8, 58' e. l.
30 Teisp.	Wikand	päwad.
31 Keßnäd.	Petronella	

8mal selle ku päwal tõuseb päike kello pool 4, ja lähkää loja kello pool 9. Pääw on pitk 17, agga 8 7 tundi.

Junius.

Jani = ku.

1 Neljap.	T aewa minn. p. (Suur † pääw)	
2 Rede	Martellus	Willud
3 Laup.	Rasmus	ja
Kõmustajast Waimust. Joann. 15, 26.		
4 Pühhap.	6 P. p. üll. P.	wihmased
5 Esmasp.	Poniwastus	☉ o, 1' e. l.
6 Teisip.	Artemius	päwad.
7 Keßnäd.	Eukretsa	
8 Neljap.	Medardus	Selle
9 Rede	Witkem pääw	järrel
10 Laup.	Blawius	tullespad
Pühhas waimust. Joann. 14, 23.		
11 Pühhap.	Welli Pühhi	kännad
12 Esmasp.	2 Pühha	☉ 3, 38' p. l.
13 Teisip.	3 Pühha	sojad
14 Keßnäd.	Walerius	päwad.
15 Neljap.	Widi pääw	
16 Rede	Justina	

Sel kuul on 30 päwa.

17 Laup.	Nikander	
Jesús ja Nikodemus. Joann. 3, 1.		
18 Pühhap.	3 aino Jum. P.	Sojad
19 Esmasp.	Kerwastus	wihmased
20 Teisip.	Wlorentin	☉ 7, 37' p. l.
21 Keßnäd.	Kael	päwad.
22 Neljap.	Karolina	Heitlikud
23 Rede	Pastilius	ja
24 Laup.	Jani pääw	tuulsed
Rikkast mehhest. Luk. 16, 19.		
25 Pühhap.	1 P. p. 3 a. J. P.	ilmad.
26 Esmasp.	Jeremias	
27 Teisip.	Ladislaus	☉ 4, 6' p. l.
28 Keßnäd.	Josua	
29 Neljap.	Peetr. Pawl. p.	Uddused
30 Rede	Pilla	päwad.

10mal selle ku päwal tõuseb päike 3 werendit pärrast kello 2, ja lähhab loja üks werend pärrast kello 9. Pääw on pikk 18 ja üks pool tundi, agga õ 5 ja üks pool tundi.

Julius.

Heina = ku.

Sel kuul on 31 päwa.

1 Kaup.	Teobald	
Surest õhro sõmaaiast. Luk. 14, 16.		
2 Pühhap.	2 P. p. 3 a. J. P. S. Marp.	
3 Esmasp.	Kornelius	Wihmased
4 Teisip.	Ulrik	☽ 8, 20' e. l.
5 Keelnäd.	Anselm	ilmad,
6 Neljap.	Hektor	mürrista:
7 Kede	Temetrius	missega.
8 Kaup.	Kilian	

Kaddunud lambast. Luk. 15, 1.		
9 Pühhap.	3 P. p. 3 a. J. P.	Soe
10 Esmasp.	7 Wenda	lähhäb
11 Teisip.	Eleonora	weel
12 Keelnäd.	Hindrik	☽ 7, 2' e. l.
13 Neljap.	Marreta pääw	suremaks.
14 Kede	Ponawent	
15 Kaup.	Apost. jagg.	

Olge armolissed. Luk. 6, 36.		
16 Pühhap.	4 P. p. 3 a. J. P.	

17 Esmasp.	Aleksius	Wägga
18 Teisip.	Rosina	kännad
19 Keelnäd.	Wridrika	sojad
20 Neljap.	Elias	☾ 6, 45' e. l.
21 Kede	Taniel	ilmad.
22 Kaup.	Maria Mad.	

Kohkest kallafagist. Luk. 5, 1.		
23 Pühhap.	5 P. p. 3 a. J. P.	
24 Esmasp.	Kristina	Mürrista:
25 Teisip.	Jakobi pääw	minne,
26 Keelnäd.	Anno	☉ 11, 12' p. l.
27 Neljap.	Marta	rahhe,
28 Kede	Plato	wihma
29 Kaup.	Olowi pääw	ja

Wariseride õigussest. Matt. 5, 20.		
30 Pühhap.	6 P. p. 3 a. J. P.	tuul.
31 Esmasp.	Kristwrid	

12mal selle ku päwal tõuseb päike kello pool 4, ja lähhäb loja kello pool 9. Pääw on pikk 17, agga õ 7 tundi.

Augustus.

Leikuse = ku.

1 Teisip.	Peetri wang.	☉ 7, 25' p. l. Wägga kaunid sojad
2 Keßnäd.	Hannibal	
3 Neljap.	Eleasar	
4 Kede	Tominiqus	
5 Kaup.	Dswald	

⁴⁰⁰⁰ meest sõdetakse. Mart. 8, 1.

6 Pühhap.	7 P. p. 3 a. J. P.	päwad.
7 Esmasp.	Uline	Selge ☽ 10, 50' p. l. taewas ja
8 Teisip.	Kerhard	
9 Keßnäd.	Romanus	
10 Neljap.	Lauritse pääw	
11 Kede	Herm	
12 Kaup.	Klara	

Walle prohwetidest. Matt. 7, 15.

13 Pühhap.	8. P. p. 3 a. J. P.	head
14 Esmasp.	Eusebius	sojad
15 Teisip.	Muffi Mar. p.	ilmad.
16 Keßnäd.	Izaak	
17 Neljap.	Wilibald	

Sel kuul on 31 päwa.

18 Kede	Leno	☾ 3, 56' p. l.
19 Kaup.	Sebald	

Üllekohtusfest maia; piddajast. Luf. 16, 1.

20 Pühhap.	9 P. p. 3 a. J. P.	Allati
21 Esmasp.	Rut	kännad
22 Teisip.	Wilibert	sojad
23 Keßnäd.	Sakeus	päwad.
24 Neljap.	Vertli pääw	
25 Kede	Ludwig	☉ 7, 7' e. l. Heitlikud
26 Kaup.	Trenäus	

Jerusalemma ärraritmissest. Luf. 19, 41.

27 Pühhap.	10 P. p. 3 a. J. P.	agga
28 Esmasp.	Augustin	ikka
29 Teisip.	Joann. huff.	weel
30 Keßnäd.	Penjamin	kännad
31 Neljap.	Rebeka	ilmad.

14mal selle ku päwal tõuseb päike 3 werendit pärrast kello 4, ja lähhab loja üks werend pärrast kello 7. Pääw on pitt 14 ja üks pool, agga õ 9 ja üks pool tundi.

September. Suggise- ehk Mihkli-ku.

1Kede	Ekidius	D 9, 59' e. l.
2Laup.	Lisa	

Wariserist ja tõlnerist. Luf. 18, 9.

3Pühhap.	11P. p. 3a. J. P.	Selge
4Esmasp.	Kai	taewas
5Teisp.	Moses	ja
6Keskäd.	Magnus	lange
7Neljap.	Regina	tulega.
8Kede	Mar. sündmin.	Monned
9Laup.	Pruno	☉ 2, 19' p. l.

Kurdist ja feletumast. Mark. 7, 31.

10Pühhap.	12P. p. 3a. J. P.	külmad
11Esmasp.	Põri pääw	õõd
12Teisp.	Sirus	hakkawad
13Keskäd.	Amatus	tullema.
14Neljap.	✠ üllendamiane	
15Kede	Nikodemus	Head,
16Laup.	Leontina	☾ 11, 31' p. l.

Sel kuul on 30 päwa.

Preesrist ja lewitist. Luf. 10, 23.

17Pühhap.	13P. p. 3a. J. P.	agga
18Esmasp.	Kottlob	külmad
19Teisp.	Werner	suggise
20Keskäd.	Wausta	päwad.
21Neljap.	Mattense p.	
22Kede	Morits	Umbfed
23Laup.	Dsea	● 4, 34' p. l.

Kümnest piddali; többisest. Luf. 17, 11.

24Pühhap.	14P. p. 3a. J. P., Joann. s.	
25Esmasp.	Aleowas	päwad,
26Teisp.	Harald	wahhest
27Keskäd.	Udolv	wihma.
28Neljap.	Wentsel	
29Kede	Mihkli pääw	
30Laup.	Hironimus	

12mal selle ku päwal tõuseb päike kello 6, ja lähäb loja kello 6. Pääw on pitk 12, ja õ ka 12 tundi.

Oktober.

Wina = fu.

Mammonast. Matt. 6, 24.

1 Pühhap.	15 P.p. 3a. J. P.,	Leifuse P.
2 Esmasp.	Woldemar	Ⓟ 4, 34' e. l.
3 Teisp.	Jairus	Kange
4 Kesknäd.	Prants	tuul
5 Neljap.	Wides	ja
6 Kede	Luisa	külmad
7 Kaup.	Malo	õdd.

Maini: liina surrust. Luf. 7, 11.

8 Pühhap.	16 P.p. 3a. J. P.	Wihma,
9 Esmasp.	Zionisus	Ⓟ 4, 49' e. l.
10 Teisp.	Mai	ja
11 Kesknäd.	Durkard	tuult.
12 Neljap.	Walwriid	
13 Kede	Teresia	Pilwne
14 Kaup.	Kalikstus	taewas

Wee: többisest. Luf. 14, 1.

15 Pühhap.	17 P.p. 3a. J. P.	ja
16 Esmasp.	Kallus	Ⓟ 6, 38' e. l.

Sel kuul on 31 päwa.

17 Teisp.	Leonhard	wihm.
18 Kesknäd.	Lufase pääw	
19 Neljap.	Eutsius	Lumme:
20 Kede	Welisius	saddo
21 Kaup.	Ursel	ja

Suremast käksust. Matt. 22, 34.

22 Pühhap.	18 P.p. 3a. J. P.	
Lutteruse õige usfo ülesw. P.		
23 Esmasp.	Sewerin	Ⓞ 4, 18' e. l.
24 Teisp.	Salome	wihm.
25 Kesknäd.	Krispin	
26 Neljap.	Umandus	Uddused
27 Kede	Kapitolin	ja
28 Kaup.	Simon Judas	wihmased

Ulwatud innimesest. Matt. 9, 1.

29 Pühhap.	19 P.p. 3a. J. P.	päwad.
30 Esmasp.	Abfalon	
31 Teisp.	Wolfgang	Ⓟ 0, 53' e. l.

16mal selle ku päwal tõuseb päike kello pool 8, ja lähhab loja kello pool 6. Pääw on pitk 9, õ 15 tundi.

November.

Talwe = ku.

1 Kestnäd.	Pühhadepääw	Wahhel
2 Neljap.	Singede pääw	wihma,
3 Kede	Kottlieb	wahhel
4 Laup.	Dt	lund.

Pulma ridest. Matt. 22, 1.

5 Pühhap.	20 P. p. 3 a. J. P.	Parras
6 Esmasp.	Käspër	külm
7 Zeisip.	Paltser	☉ 6, 13' p. l.
8 Kestnäd.	Klaas	ilm
9 Neljap.	Joobst	ja
10 Kede	Martin Lutter	pilwsed
11 Laup.	Martin Piisk.	pawad.

Kunningamehhe poiaft. Joann. 4, 47.

12 Pühhap.	21 P. p. 3 a. J. P.	Wäike
13 Esmasp.	Arkadius	☉ 2, 11' p. l.
14 Zeisip.	Predrif	külm
15 Kestnäd.	Leopold	ja
16 Neljap.	Ottomar	lummi.
17 Kede	Alweus	

Sel kuul on 30 päwa.

18 Laup.	Liisbet	
Kawwalast sullaseft. Matt. 18, 23.		
19 Pühhap.	22 P. p. 3 a. J. P.	Jkka
20 Esmasp.	Amos	weel
21 Zeisip.	Mar. ohwerd.	● 6, 54' p. l.
22 Kestnäd.	Sesilia	külmad
23 Neljap.	Klement	pawad.
24 Kede	Jostas	
25 Laup.	Kadrina pääw	Tuult.

Kohto; rahhast. Matt. 22, 15.

26 Pühhap.	23 P. p. 3 a. J. P.	wihma
Sunnute mällestusse Pühha.		
27 Esmasp.	Jetta	ja
28 Zeisip.	Künter	lund
29 Kestnäd.	Ewert	☉ 10, 15' p. l.
30 Neljap.	Andrefse pääw	seggamiste.

5mal selle ku päwal tõuseb päike kello pool 9 ja lähhab loja kello pool 4. Pääw on pitk 7, 5 17 tundi.

Detsember.

Joulo = ku.

1Kede	Arend	
2Kaup.	Kandidus	Hea
Kristuse süste; sõitmisest. Matt. 21, 1.		
3Pühhap.	1 Krist. tull. P.	talwe
4Esmasp.	Parbo	ilm,
5Teisp.	Sabina	
6Keskäd.	Wiggola pääw	selge
7Neljap.	Antonie	☉ 5, 41' e. l.
8Kede	Mar. sam.	taewas
9Kaup.	Juhkum	ja
Lähhed enne wimist päwa. Luk. 21, 25.		
10Pühhap.	2 Krist. tull. P., Lühhem p.	
11Esmasp.	Elso	wäike
12Teisp.	Ottilia	külm.
13Keskäd.	Lutsia	☉ 11, 2' p. l.
14Neljap.	Nikasius	Lummefaddo
15Kede	Johanna	ja
16Kaup.	Albina	külm.

Joannes wangi; tornis. Matt. 11, 2.
17Pühhap. **3 Krist. tull. P.**

Sel kuul on 31 päwa.

18Esmasp.	Kristow	
19Teisp.	Lot	Umsed
20Keskäd.	Abraam	külmad
21Neljap.	Toma pääw	☉ 11, 52' e. l.
22Kede	Peata	päwad.
23Kaup.	Zagobert	

Joannese tunnistusest. Joann. 1, 19.		
24Pühhap.	4 Krist. tull. P.	Külm
25Esmasp.	Joulo	lähhab
26Teisp.	2 Pühha	ikka
27Keskäd.	3 Pühha	weel
28Neljap.	Süta Laste p.	kangemaks.
29Kede	Noa	☉ 5, 22' p. l.
30Kaup.	Zawet	Tuult.

Jummes; pannemisest. Luk. 2, 33.
31Pühhap. **P. p. Joulo, Silwester**

10mal selle ku päwal tõuseb päike üks werend pärrast kello 9, ja lähhab loja 3 werendit pärrast kello 2. Pääw on pikk 5 ja üks pool tundi, ö 18 ja üks pool tundi.

Aasta muutmisfed.

- Kewwade hakkab 9. Paasto:ku päwal, kello 0, 35 minuti e. l. Siis on pääw ja õ õhhe pitkused.
- Sui hakkab 9. Jani:ku päwal, kello 9, 29 minuti p. l. Siis on meil keigepitkem pääw.
- Süggise hakkab 11. Mihtli:ku päwal, kello 11, 31 min. e. l. Siis on jälle pääw ja õ õhhe pitkused.
- Talwe hakkab 10. Joulo:ku päwal, kello 5, 8 min. e. l. Siis on meil keigelühhem pääw.

Päwa-warjutamisfed.

- Sel aastal warjutakse Päike kaks kord, agga mölle: mad Päwa-warjutamisfed on meie maal nägge: matta. Kü-warjumist ei olle sel aastal.
- Esminenne Päwa-warjutamine, on 31. Neari:ku päwal, kello 4 e. l.
- Teine Päwa-warjutamine, on 26. Heina:ku päwal, kello 9 p. l.

Wennema Üllema wallitseja suggufelts.

- Nikolai se esminenne, Keiser ja keige Wen:nerigi wallitseja; ka Sleswik-Holsteini wallitseja Würst, on sündinud 1796, Jani:ku 25. päwal.
- Aleksandra Weodorowna, Keisri praua, Preisi Printses; sündinud 1798, Heina:ku 1. p.

- Aleksander Nikolajewits, Rigi pärria, Esfarewits ja Suurwürst; on sündinud 1818, Jürri:ku 17. päwal. Temma Praua on: Maria Aleksandrowna, Esfarewna, Hessene Printses; sünd. 1824, Heina:ku 27. p.

Nende lapsed:

- Nikolai Aleksandrowits, Suurwürst; sündinud 1843, Mihtli:ku 8. päwal; ja Aleksander Aleksandrowits, Suurwürst; sündinud 1845, Künla:ku 26. päwal; ja Wladimir Aleksandrowits, Suurwürst sündinud 1847, Jürri:ku 10. päwal; ja Konstantin Nikolajewits, Suurwürst; on sündinud 1827, Mihtli:ku 9. päwal, ja temma Praua on: Aleksandra Josepowna, Saksen-Altenburgi Printses; on sündinud 1830, Jani:ku 26. päwal.
- Nikolai Nikolajewits, Suurwürst; on sündinud 1831, Heina:ku 27. päwal.
- Mikael Nikolajewits, Suurwürst; on sündinud 1832, Wina:ku 13. päwal.
- Helena Pawlowna, Wirtembergi Printses; on sündinud 1806, Joulo:ku 28. päwal.

Maria Nikolajewna, Suurwürsti Printsess;
on sündinud 1819, Leikusse:ku 6. päwal. Lau:
latud Keiserliko Printsi Maksimilian Leug:
tenbergi prauaks.

Nende lapsed:

Nikolai Maksimilianowits, Prints;
sündinud 1843, Heina:ku 23. päwal; ja
Eugen Maksimilianowits, Prints; sün:
dinud 1847, Meeri:ku 27. päwal; ja
Maria Maksimilianowna, Printsess;
sündinud 1841, Wina:ku 4. päwal; ja
Eugenia Maksimilianowna, Printsess;
sündinud 1845, Paašto:ku 20. päwal.

Olga Nikolajewna, Suurwürsti Printsess;
on sündinud 1822, Leikusse:ku 30. päwal. Lau:
latud Wirtembergi Rigi pärria Karel Wri:
drik Aleksander prauaks, on sündinud 1823,
Paašto:ku 6. päwal.

Katarina Michailowna, Suurwürsti Print:
sess; on sündinud 1827, Leikusse:ku 16. päwal.

Maria Pawlowna, Suurwürsti Printsess,
Keisri õdde, Weimari ja Eisenaki Ma wallitseja
Karel Wridriko praua, on sündinud 1786,
Küünla:ku 4. päwal; ja temma abbiķasa on
sündinud 1783, Küünla:ku 2. päwal.

Anna Pawlowna, Suurwürsti Printsess, Keisri
õdde; on sündinud 1795, Meeri:ku 7. päwal.

Kronopühhad, mis ue kirriko seadusse jär:
rele ka Ma kirrikutes tulleswad piddada:

1. Jürriku 17mal päwal. Esesarewitsi Sure:
würsti Aleksander Nikolajewitsi, wenne:
rigi aujärke pärris pärria sündimisse päaw.
2. Jürriku 21mal päwal. Meie sure Keisri Praua
Aleksandra Weodorowna nimme päaw.
3. Janiku 25mal päwal. Meie sure Keisri ja
keige Wennerigi Wallitseja Nikolai Pawlo:
witsi sündimisse päaw.
4. Heina:ku 1. päwal. Meie sure Keisri Praua
Aleksandra Weodorowna sündimisse päaw.
5. Leikusseku 22mal päwal. Meie sure Keisri
Herra ja Lemma Abbiķasa kronimisse päaw.
6. Leikusseku 30mal päwal. Wennerigi aujärke
pärris pärria, Surewürsti Aleksander Ni:
kolajewitsi nimme päaw.
7. Salweku 20mal päwal. Meie sure Keisri Ni:ko:
lai Pawlowitsi wallitsusse hakkatusse päaw.

8. Jouloku 6mal pāwal. Gesamma meie sure
Reisri nimme pāaw.

Needsinnatsed Kronopūhhad petakse nenda kui
Vaasto jutlusse pāwad.

Hooste-, weiste- ja kauba-ladad.

1. Cesti=ma Kubbermangus.

Tallinnas: 1) Jani:ku 20mast pāwast ku otsani.

2) Mihkli:ku 26mal, 27mal ja 28mal pāwal.

Rakwerre-liinas: 1) Neäri:ku 27mal ja 28mal p.

2) Jani:ku 16mal ja 17mal p. 3) Mihkli pāwal.

Paide-liinas: 1) Kūunla:ku 3mal pāwal. 2) Jani:
ku 25mal pāwal. 3) Mihkli:ku 10mal ja 11mal
pāwal. 4) Talwe:ku 8mal ja 9mal pāwal.

Haapsalo-liinas: 1) Neäri:ku 10mal ja 11mal
pāwal. 2) Mihkli:ku 14mal ja 15mal pāwal.

Valdiske-liinas: 1) 2sel ja 3mal Kūunla:ku pā:
wal. 2) Mihkli:ku 21mal ja 22mal pāwal.

Eihhola-liinas: 1) Esmaspāwal enne Wastla
pāwa. 2) Mihkli:ku 24mal pāwal.

Raplas: 1) esimesel redel pārrast Mihkli pāwa.
2) kolmandamal redel pārrast Neäri pāwa.

Reblastes: 1) Mihkli pāwal ja kaks pāwa se järrele.
2) Neäri:ku 26mal ja 27mal pāwal linnalaat.

Merjama firriko jures: kolmandamal Kristusse
tullemisse pūhhal.

Orkital: Neäri:ku 7mal ja 8mal pāwal.

Kollowerres: Neäri:ku 17mal ja 18mal pāwal.
ja Wina:ku 4mal ja 5mal pāwal.

Jõhwiis: Mihkli:ku 24mal ja 25mal pāwal.

Keila firriko jures: Mihkli p. ja kaks pāwa se järrele.

Jõeletmes: nāddal pārrast Mihkli pāwa.

Kubbermango kohto kāsso järrele ei olle lubba, ei
laupāwal egga pūhhapāwal lata piddada, waid,
kui nenda juhtub, peab sedda teise nāddala essi:
mesel argipāwal petama.

2. Lihwlandi=ma Kubbermangus.

Larto-liinas: 1) Kolme funninga suur saksa laat.

2) Peetri. 3) Maria sündimisse; ning 4) Mihkli:p.

Verno-liinas: 1) 3 nāddalat pārrast Jani:pāwa üks
suur saksa laat. 2) Esmaspāaw ning Teispāaw
enne Mihkli:pāwa. 3) Esmaspāaw ning Teisi:
pāaw pārrast 3mat Kristusse tullemisse pūhha.

Willandi-liinas: 1) Kūunla:ku 2sel pāwal üks
suur saksa laat, 8 pāwa. 2) Jani pāwal,
3 pāwa, ning 3) 24mal Mihkli:ku pāwal.

Kurresare-liinas: 1) 6mal Kūunla:ku pāwal. 2)
Mihkli:ku 15mal, 16mal ja 17mal pāwal.

Werro:liinas: 1) Jani päwal. 2) 24mal Mihkli:ku päwal. 3) Üks suur saksa laat, mis 8 päwa petakse 22sest Riianla:ku päwast. 4) 10mal Laltwe:ku päwal.

Walka:liinas: 1) 12mal Jani:ku päwal. 2) 10mal Leikusse:ku ja 3) 29mal Mihkli:ku päwal.

Rastnas: Mihkli:ku 8mal ja 9mal päwal.

Audrus: 17mal ja 18mal Mihkli:ku päwal.

Pölsfama: mõisas: 17mal Mihkli:ku päwal.

Lustiwerre: mõisas: 15mal Wina:ku päwal.

Pörawerre: mõisas: 13mal Mihkli:ku päwal.

Kaanso: mõisas: 30mal Leikusse:ku päwal.

Korti: mõisas: liggi Walka: liina, 15mal Mihkli:ku päwal.

Rappina: mõisas: 4mal ja 5mal Mihkli:ku päwal.

Weski: mõisas: Rambia kihheltonnas, 15mal Wina:ku päwal.

Oldre: mõisas: Helme kihheltonnas, 10mal ja 11mal Mihkli:ku päwal.

Helme: mõisas: 15mal Leikusse:ku päwal.

Larwaste: mõisas: 29mal Jani:ku päwal.

Wendro: mõisas: 20mal ja 21mal Mihkli:ku päwal.

Luggemise sed.

Armas Ma: rahwas.

So on mõnda aastaid tähtsamato luggemise sed, teile neid asjo kulutand, mis woeral Maal on sündinud, isfearraniste, kuida Summal immelikkul wissil, iniminesfi, pimmedusse orgust on Kristusse walguuse pole kutsund ja tõmband — on ka praego üks wägga kitusse wäärt ramat Ma:rahwale luggeda „Mailm ja mis temma seest leida on“, agga ka needsinnatsed luggemise sed, kelle kõrwas illusad pildid on ja ennam ei maksa kui 15 kopp. hõbb., kulutawad meile ka ennamiste woera Ma lomadesfi ja woera Ma sündinud asjadest. Kõl on ka meie Maal mõnda asjo sündinud, mis tähhelepannemist wäärt on, sowitfin siis et armad luggejad hea melega sedda wasto wõttaksid, mis minna praego teile tahhan kõnneleba omma ennese armsa Niggola kirrikust Mlotagguse Maal, ja mis temma liggidal wannal aial on sündinud.

So on mitto teekäiad, kes meie kirrikust on mõda lainud, sakfad ja tallopoiad rõmoga temma peäle wahtind, sest et ta wägga illufaste on ehhitud,

mitte et ta agga seest ja wäljaspoolt walge on, seft lubjada ja walgeks tehha sünnib iggaüht honet ja kirriko, waid temma torn ja kehha on möllemad ni illusa arro sees tehtud, et minno arro järrel, Gestimaal, illusam Ma-kirrif ep olle leida kui meie Niggola kirrif, ma ütlen Ma-kirrif, seft uhkemad liina-kirrifud on Tallinnas kül leida.

Millal jo se kirrif on ehitud, on teadmatta, seft keif kirriko-kirjad ja ka need, mis ollefsid woinud kirriko-ehitamisseft tunnistada, said jo 1501^{mal} aastal ärrawidud, kui üks Saksama usfo-woitleja Walter won Plettenberg Wenne sda-wae wasto läks, mis Narwa poolt Gestima sisse tungis ja seia meie Niggola kirriko liggidal tulli. Plettenberg olli omma leeri Pabda moisa (3 Wersta kirrifust) ja Kaudna kulla wahhel (6 Wersta kirrifust) üllesehitanud, kus praego weel kantsi-assemed leida on. Plettenberg agga ei arwand sedda paika enne-sele söddimisfeks mõnnus ollewad ja wottis selle-pärrast Samma moisa liggidal (4 wersta kirrifust ennam Tallinna pole) sure loo peäl asfet ning wottis siin ühhe kibbeda lahingis Wenne-sda-waggi ärra, se olli 7^{mal} Mihkli ku päwal. Monni päiwi enne sedda lahingit laskis Plettenberg keif kallimad kirriko- ja Altari-nouud ja keif kirriko-kirjad Kuramale Mito liina wia, seält on nemmad agga pärrast Saksamale ärrawidud. Millal siis

Niggola-kirrif, kus praego Summala-tenistust pe-takse, ehitud on, on teadmatta, agga et ta mõnda saa aasta eest jo on ehitud, tunnistawad need kirriko-ramatud, mis weel praego siin on, seft nende seest luggeme et jo 1666 aastal kihelkonna moisa-wannemad on lastnud kirriko ueste kohhendada; ka tunnistawad need nelja nurgafed augud kirriko seinade sees, et Niggola kirrif on enne Paawsti-usfo-rahwa kirrif olnud, seft nemmad hoidwad se-lugguse aukude sees, Summala-armo-leiba ja risti lödud Kristusse kuio. Kui minna, armad lugge-jad, sedda mis praego ollete luggend, ja mis teile weel meie kirrifust ja sbaft, mis temma liggidal on olnud, tahhan kõnneleda, mitte ommast peast ei woi kirjutada, waid sedda Niggola kirriko ramatust isse ollen loend, siis tahhan parreminne üht wanna kirriko-öppetajat, kes paar sadda aastaid enne mind siin kirriko peäl on olnud, isse lasta räkida. Se-samma kirjotab nenda: „1656 aastal 20^{mal} Soulo ku päwal on kaddund Niggola kirriko öppetaja Elias Grentsin Isfandas maggama läinud, ja temma assemel sain minna, Michael Solbak (Schol-bach) Gestimaalt, 1657 aastal 19. Mai k. p. seia kirriko peäle laulatud; Joakim Thering olli selle Piiskopi nimmi, kes mind laulatas. Tuggewa kunninglikko Narwa liinas (sel aial ep olnud Narwa linn weel mitte Wenne Keisri wallitusse

al) ollen minna 11 aastaid Summalat tenind, Saksa koggodusse jures, agga kaddehad innimesfed kiusasid mind ni wägga, et minna omma ello- maia ja armsa koggodust seäl piddin mahhajätma, ja meelt wasto Nyeni saksa koggodusse kutsmist wasto wõtma, kes mind ennesele õppetajaks sowis. (Nyeni koggodus on Some-maal.) Poolteist aastaid ollen minna omma suurt ja armolist Summalat Nyeni koggudeses omma nõdra jouoga truište tenind, nenda et ka minno keige tiggedam wihhamees kurja minnust ei sa räkida, — siiski piddin hädda pärrast omma armsa koggodust mahhajätma, sest Wenne-rahwas, kedda sel aial Musko-rahwas nimmetati, tungis senna Ma sisse, aias mind ja minno armsa koggodusse liikmed keif wäggise seält ärra, et agga waewalt weel ellusse jähhime, ning Nyeni linna ja keif Ma ümberkaudo laggedaks teggid ja linna tuhhas pannid, nenda et minna ommadega Tallinna pakko läksin ja seäl ootsin Summala armo läbbi jälle teist õppetaja ammeti sada. Monne aia pärrast kutsusid mind need surest suggust ausad wäggewad Niggola-kihhelkonna moisawannemad seia Niggola ehk Mahho kiriko peäle. Moisawannemad sel aial ollid 1) Hans Engdes, Kalwi moisa (Põddes) pärris herra ja Gestima Vantrat — 2) Hermann Prangel (Wran- gel), Andia moisa pärris herra — 3) Jürgen Uks-

külla, Angerja ja Ulwi moisa pärris herra — 4) Major Johhan Müller, Kunda moisa pärris herra — 5) Detlof Sommer, Wasta moisa rent-herra — 6) Hindrik Döbnhoff, Kabbala moisa pärris herra — 7) Niels Baggehurwut, Samma moisa pärris herra — 8) Margareta won Lewolde, kad- dund Hermann Büllingshausni leß praua, Padde moisast — 9) Margareta Lanting, kadund Salomon Rabni leß praua, Warrode moisast — 10) Hans Behrens, sure Krahwi Malla ja Usferi moisade wallitseja. 1671 aastal kirjotas ka selle kirja alla, mis läbbi mind seia kiriko peäle kutsuti, suur Krahwi praua Syria Bielt, Rootsi kunninga sure sugguse Krahwi ja üllema Kirrali Horni herra leß praua, isse omma ennese kägega omma nimme seenna alla, — (temma pärralt ollid Malla ja Usferi mois).

Pärrast Mellipühhi, kui Niggola kiriko õppetaja, kes enne mind siin kiriko peäl olli olnud, sai mahhamaetud, tenisin minna, kiriko praua lesse kasuks, Mihkli päwast sadik siin kiriko peäl, ellasin Padda moisas ja sain moisawannematte ning mu kihhelkonna koggodusse liikmedest rohkeste omma peatoidust ja ellamist, kui äkkitselt se hirmus waenlane, Mostu Wenne-rahwas, 1657 aastal meie Ma sisse tungis ning Semmi-süllast sadik keif Ma tuhjaks ja laggedaks teggi, et minna keige

omma armsa foggobusse-rahwaga jälle piddin reddo minnema ja ärrajooksuma. Ulen agga ešmalt Summalat ja pärrast sedda suurtsuggust auwäärt Lantrati ja Kalwi moisa Engdesse herrat keigest siddamest tännand, kes monned wankred minno ja minno ommade järrel satis, mind Mahho-randa laskis wia, ja seält omma kauba-laewaga Some male satis. Siin wöttis mind se auwäärt Hartwich Nödingo leff praua, Lenoskal ni armolissel wiisil wasto (otsego Sarepta leff praua prohwetii Elia wasto wöttis) ning murretses ni rohkeste minno ja minno ommade eest, et ma ei moista egga oska ni paljo tedda kiita ja tännada, kui temma sedda wäärt olli. Maksko siis meie Issand Jesus selle lessele ja keikidele, kes mind on aitnud ja ni löpmatta paljo head teinud, sedda neile rohkeste ihho ja hinge poolt aialikkult ja iggaweste kätte.

Kui talwe sai möda läind, kui Pohla ja Wenne rahwas meie Gestimaalt olli ärralainud ja hirmus katk Summala wäe ja armo läbbi olli löppend, läksin minna ommadega jälle Tallinna, kus meie laew Undi sarel maddala peäle kinni jookses, siiski aitis meid se Issand meie Summal ning tullin Nelliipühhi aial jälle seia Niggola kirriko peäle taggasi. Agga kuida keif hirmsal wiisil olli rikku- tud ja hukkatud, sedda ei suda minna räkida.

Meie illus kirriik olli laggedaks tehtud, ei polnud ei ukseid, ei toolid, ei aknad, ei mitte üks ainus raud-nael ennam seäl leida, furno-hauad ollid tullega lahti murdud, furnode-riided ja ehted ärra- warrastud, kirriko-kellad ärrawidud, kirriko mois futumalt ärrapöletud, keif küllad ja moisa üm- berkaudo laggedaks tehtud, Summa-Jerusalemma liina ärrarikminne olli meie filmide al. Tallo- poiad kes kirriko liggidal ellasid, täitsid kül peäl, et waenlased sedda piddid teggema, agga kül olli mitmest asjast nähha, et nemmad isse ollid need kurjateggiad olnud, kes kui rööwliid ollid kirrikus ja kirriko-moisa mölland, kui waenlased jo said ärralainud; sedda tunnistasid mitto wodid, kir- tud, ukseid ja laste-käkkid, mis malitud kirriko- lauadest ja pingidest ollid tehtud ja mis nende tallopoiade maias leiti, kes kirriko liggidal ellasid. Monned neist nuhtles Summal selle eest ühhe wägga hirmsa surmaga — andko Summal neil keikidele sedda andeks, sest et kirriko Wöörmyndri- herrad suggogi selle asja järrele ei kuland — Sum- mala käes on keif kättemaksminne, maksko tem- ma siis ka nende kirriko-rööwliidele kätte, mis nem- mad wäärt on. Siiski piddi jutlust sama tehtud, Summala tenistust sama petud, sest et igga poolt ni paljo rahwas kui weel ellus olli, jälle seia kokko tulli, ja minna ei holind sest et minna ueste Nyeni

Kirriko peäle sain taggasi kutsutud, egga sest et suursuggune Perno liina Würsti praua mind ennese hinge karjatseks kutsus, egga sest et Umbla kihhelkonna moisa-wannemad mind sowisid ennese õppetajaks sada, ning monned Niggola-kihhelkonna moisa-wannemad kartsid, et minna siin selle ärrarikkund kirriko peäl ja laggedaks tehtud kihhelkonnas ei piddand omma peatoidust leidma, ja sellepärast sowisid et piddin Keila kirriko õppetajaks minnema — agga sest keigist minna ei holind, waid jähhin parreminne seia, et kül waewalissel wiisil ellasin, wahhest Wörkla küllas, keige ennamiste Wasta küllas, kus minna tallopoia reie al fenni suitso sees ellasin kunni Jummal jälle sui-aega andis. Siis wõtsid meie kihhelkonna moisa-wannemad nou, üht pissokest tubba wanna kirriko-moisa kohhal ülleseehhitada, kus sees minna mõnda-aega waewalissel wiisil ellasin. Sauna ehhitas Warrode mois, Karja-lauta Ulwi mois, teist Karja-lauta pididi Samma mois ülleseehhitama, agga temma andis sel asemel ühhe pissokese aita; keskmissse lauta minna lastsin omma ennese kulloga ülleseehhitada. Suurt aita ehhitas Padda mois, pissokest hooste talli lastsin ka ennese kulloga ülleseehhitada, monne palgidest mis head sõbrad mulle kinkisid. Pissokest reie andis mul kirriko-külla fangur minno tõ waewa eest, ja fenna külge last-

sid kihhelkonna moisa-wannemad, reiealluse ehhitada. Mis minna selle hone ehhitamisse jures tõrahwale ja handwerkidele surusse poolt ollin kullutand, ja mis need naelad, rauad, kiwwid ja muud kramid maksid, on rehnungide seest leida, mis moisa-wannemad polelt maksid, agga teist poolt kullo tingisid moisa-wannemad mahha, ja minna piddin sebda isse maksma, selle eest nemmad andsid mul lubba kirriko nurgas üht pärris furno-hauba ennesele wõtta, mis ma ka isse lastsin wäljamürida.

Mõnda aastaid pärrast sebda aega ligutas se Issand Jummal meie kihhelkonna moisa-wannemate süddant ueste, et nemmad selle wanna kirriko moisa mäe peäl üht uut surema ello-maia lastsid ülleseehhitada. Kunda moisa herra Maior Müller lastkis sure tua, Malla moisa wallitseja Faks kambri, Mollenbachi praua Kabbala moisast sahwi-kambri, Dwersti herra Hans Prangel Wasta moisast kõgi-kambri, Vantrati herra Engdes kahhed seinad ja koia treppid ehhitada. Ahjud, ukseid, aknad ja mis muud weel hone-ehhitamisseks tarwis lähheb, sai kül kihhelkonna rahhast maksetud, agga sebda tülli ja kullo neid handwerkid sõta ja keif murretseda, mis lauade, naelde, raua ja mu asjade poolt tarwis olli, langes keif minno peäl, ja sai se tõ kül pitkalt

wennitud, enne kui sain selle ue maia sees ellada. 1666 aastal lubbasid moisawannemad, kirriko-ehhitamisefks, moisa poolt igga hobbose pawa peält 40 Riikstalerid ja tallopoiad piddid ka hobbose pawa peält nisammo paljo maksma (üks Riikstaler olli ni paljo kui 80 koppikad). Se maks piddi sama poselt maksetud 1666 aastal ja teine pool Sani pawal 1667 aastal; tallopoiad, kellel rahha ep olnud, piddid wilja maksma." Siin lõppewad kabbund õppetaja Solbaki lannad, agga minna tahhan weel piisut lissada, mis minna mu kirjades Niggola kirrikust ja mis temma ümberkaudo on sündinud, ollen luggend.

Kui meie Niggola kirrik waenlastest olli üsna ärrarikkutud nenda et agga paljad seinad seisma jähhid, hakkati esmalt kirriko seestpiddi kohhendama, wast 1713 aastal sai hõlg-kattus peäle tehtud ja 1748 aastal kiwidesi; wimaks 1751 aastal, sai Saksamaalt üks Pumeister Betsige kutsutud, kes meie kirrikule ka wäljaspoolt piddi illo ja ehte andma ja kirrikule torni peäle panema, mis 1755 aastal walnis sai, siiski on se torn kül agga hädda pärrast üllesehitud olnud, sest se torn, mis praego meie kirriko illo ja ehte on, on 1787 aastal ueste üllesehitud. Ülid õppetajad, pärrast södda, waesel wiisil sel ülleweel nimmetud maia sees elland, siis sai 1742 aastal

wanna Maria kirriko liggidal uus ello-maia üllesehitud ja 1786 aastal ueste kohhendud, ja wimaks 1795 aastal sai se kirriko mois, kus sees praego ellan, Niggola kirriko liggidal, üllesehitud. Se olli kirrik isse walnis, siis ligutas Issand Summal ka moisawannematte südda, et nemmad mitte kohto poolt, waid omma ennese hea tahmist möda, keik kirriko nouud murretsefid! Oh et nemmad ka meie päwil ei mõtleks aino üksi omma ennese ilmlikko kasso ja warra peale, waid ollekfid iggal aial walmid, Summalale melepärralissi ohwri anda!

Pantrat Engdes herra kinkis surema kirrikokella, temma praua Margareta Elisabet altari ried, Summala-armo-wina karrika, ja hõbbe Summala-armo-leiba tosi ja talbreko. Runda moisa herra Maior Müller laskis Altari üllesehitada; Baggo herra Kantsli; Herrman Prangli herra kinkis wähhema kirrikokella; Beata Elisabet Prangli preili, Andia moisast, lubbas üks paar hõbbe lühtrid kinkida (ei tea, kas on temma selle lubbamis-sega rahhul olnud, woi kas on surm tedda enne ärraforristand, enne kui sedda andi sai kinkida; — agga hõbbe lühtred ep olle meie kirrikus ollemas). Bellinghausen herra, Padda moisast, kinkis selle sure Kroonlühtre 8 warrega, mis praego weel Altari ees rippub. Malla ja Usseri moisa Krahwi

praua Syria-Bielt Horni leff laskis kirriko seest-
ja wäljaspoolt walgeks tehha ja kirriko wölwi
sambad kohhendada. Dehnhoffi leff praua, Kabbala
moisast, finkis selle sure hõbbe kannu, Jummal-
armo-winaks, mis seest kulletud on, ja nenda
wõttis iggakuks omma ennese hea tahtmist ja joudo
möda üht ja teist kirriko-nou murretseda; üks las-
kis afnad tehha, teine ukseid, teine hinged ja weel
teised luffud. Meie päiwil 1836 aastal sai meie
Niggola kirrik teist korda ueste kohhendud, uus
kattus peäle pandud ja seest ja wäljaspoolt lubja-
tud ja walgeks tehtud, muist moisawannematte,
muist tallopoiade ja muist kirriko rahha kulloga;
kirriko pörrand, kus al wannal aial said surnud
maetud, sai liwa ja mullaga täidetud ja kirwidega
ühhetasfaks kaetud, nenda et meie kirrik näitab
praego otsogo wast monne aastade eest üllesehitud
ollewad. Selsammal nimmetud aastal finkis Wasta
moisa herra Dwrift Knorring penikest punnast kallemi
Altari ja Rantsli tekkiks, ja endine Kalwi, Usferi
ja Kogo moisa herra Dwerst Essen finkis kuld-
tresfid selle kallemi ümber; peäle sedda finkis temma
omma ausa wennadega 3 illusad penikeesest rauast
tehtud Altari lühtred, ja wimaks 1842 aastal
finkis Kalwi moisa praua kaswandik Pauline Amalie
Germann ühhe walge karrika rätikfo. (Ewg. Markus
XII. 42 — 44). Ja sellesamma praego nimmetud

kulloga, moisawannematte, tallopoiade ja kirrikorahha
kulloga sai meie kirrikule surem eht weel antud Orrele
lääbbi, mis 13. künla k. p. 1844 aastal walmis sai,
nenda et meie nüüd ka same pühhas koias Apostli Pau-
lusse sannade järrel tehha: „laulge mä ngid es Is-
sandale ommas süddames!“

Niggola kirriko ligaidal, kirriko põllu peäl seiswad
weel wannad kirriko seinad, Maria-kirik nimme-
tud, kenneft ka ep olle teäda, millal ta on üllesehitud,
agga sesamma endine kirriko õppetaja Solbak, sedda
minna jo enneft lastin isse räkida, kirjotab kirriko ra-
matus nenda: „rahwas juttustab, et sel aial, kui
Musko-rahwas meie Wirro ja Mlotagguse Ma fisse
olli tungind, ning sakstele ka liinas rahho ep olnud,
monned jummalakartlikkud moisawannemad, selle lo-
tussega et Jummal pididi nendega ollema, sedda nou
ettewõtnud üht piisofest fõa-waggi korjada, ning too-
tand, selsammal kohhal, kus Jummal nende fõawäed
pididi õnnistama ja aitma waenlast ärrawoita, igga-
wesse mällestusseks ühhe kirriko üllesehitada ja tedda
Sõdda-Mariaaks nimmetada. Agga teadmatta on, kas
se on nenda tõssi woi mitte. Se on agga tõeste tõssi,
et pärrast sedda aega selle Maria kirriko jures suur ebba-
ust on likumas olnud, et Wenne ja Ma rahwas Heina-
Maria-pawgl kaugelt maalt seia on tulnud, mitme häd-
da pärrast Jummal kaest abbi otsima. Agga õppetä-
jatte murre lääbbi olli Tallinna kubberneri herra Krahn

Erif Uksel Dffenstierna sedda ebbausfo möllamist
árrakeland ja árrakautanub; temma káskis soldatidele
neid ebbausfo-aiajad risuda, et nemmad omma pagga-
na-tempud píddid mahhajátma. Mis agga rummala
innimestele lubba ep olnud páwa aial tehha, sedda
nemmad teggid ó aial. Rahwas romas palja pólwede
peál 3 korda firriko úmber, andis kerjadele, kes seál istu-
sid, rahha ehk leiba, ohwerdasid wátimad lapsed ehk
laste sergid, pólletasid wahha-kúunlab ja lootsid sel
wisil mitmes asjus Summala káest abbi — kes ennesel
poia ehk tútre sowis, se teggi sedda kuio rahha sísse —
ja nenda tenis rahwas kurrati agga mitte Summalat.
Ni paljo kui siitsadik on woimalik olnud, on se pimme-
dusse möllaminne árrakeeldud, siiski ta ep olle weel ús-
na löppend, ning peab sedda Summala holeks játma.“

Dáhhendaminne: olgo mis tahhes, agga digust on
meile uskuda et Maria firriko jures suur lahging on
olnud, sest et praego weel sedda písokest oia, mis seált
móda jookseb, w e r r e o i a k s nimmetakse, — ja tóssi on
ka, et jo sel aial, kui minna seia firriko peál sain — 1815
aastal — ennam sesugguse ebbausfo-wisidest úhtege ep
olnud kuulda! Andko siis se suur armo Summal, et se-
samma luggeminne elleks meie armsa Marahwale óp-
petusseks, kuida Summal isse teab keik pimmedust á-
rakautada ja sellepárrast ka selle eest murretseb, et temma,
kui temma waenlased temma kódda hukka ja otfa tewad,
rahwa súddamed ligutab, kes sedda jálle úllesehhitab!

v Rariteet

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu

362

REA-849

Gressel

